

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету соціології та управління

Т.Ф. Бірюкова

(підпис)

2024

ОСНОВИ ГЕОПОЛІТИКИ
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки бакалаврів
очної (денної) форми здобуття освіти
спеціальності 052 «Політологія»

освітньо-професійна програма «Політологія»

Укладач **Лепська Наталія Володимирівна, к. політ. н., доцент кафедри політології**

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри політології

Протокол № 5 від " 16 " січня 2024 р.
Завідувач кафедри політології

(підпис)

Є.Г. Цокур

Ухвалено науково-методичною радою
факультету соціології та управління

Протокол № 5 від " 22 " січня 2024 р.
Голова науково-методичної ради
факультету соціології та управління

(підпис)

Н.В. Горло

Погоджено
Гарант освітньо-професійної програми

(підпис)

(ініціали, прізвище)

2024 рік

1. Опис навчальної дисципліни

1	2	3	
Галузь знань, спеціальність, освітня програма рівень вищої освіти	Нормативні показники для планування і розподілу дисципліни на змістові модулі	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна (денна) форма здобуття освіти	заочна (дистанційна) форма здобуття освіти
Галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки	Кількість кредитів – 3	Обов'язкова	
		Цикл дисциплін професійної підготовки спеціальності	
Спеціальність 052 Політологія	Загальна кількість годин – 90	Семестр:	
		6 -й	-
Освітньо-професійна програма «Політологія»	Змістових модулів – 4	Лекції	
		28 год.	-
		Семинарські	
Рівень вищої освіти: бакалаврський	Кількість поточних контрольних заходів – 8	28 год.	-
		Самостійна робота	
		34 год.	-
		Вид підсумкового семестрового контролю: екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Основи геополітики» є: системне пізнання взаємодій простору і політики, вивчення основ геополітичних знань, що дозволяє майбутньому фахівцю з політології визначати статус своєї країни у загальній системі світової політики, свідомо розроблювати моделі її суб'єктного позиціонування на основі державних інтересів та з врахуванням впливу зовнішньополітичних чинників.

Для реалізації поставленої мети в процесі викладання курсу вирішуються такі **завдання**:

- визначення статусу і предметної сфери геополітики в системі політологічного знання;
- розкриття логіки побудови геополітичних теорій з урахуванням основних законів та базових категорій дисципліни;
- розгляд основних ідей і методів вивчення геополітики в рамках класичних концепцій, а також принципів аналізу сучасної системи міжнародних відносин і зовнішньої політики держав з позицій геополітичних напрямків і шкіл другої половини ХХ – початку ХХІ ст.;
- виявлення специфіки розвитку геополітичних процесів у світі з к. ХХ ст. й до сьогодення;

- аналіз сучасних міждержавних відносин в контексті змін геополітичного простору.

У підсумку вивчення дисципліни «Основи геополітики» студенти повинні

знати:

- категоріально-поняттєвий апарат і методологію геополітики, базові геополітичні моделі;
- періодизацію й основні етапи і напрямки розвитку геополітики;
- класичні геополітичні концепції континентальної і атлантистської школи;
- сучасні геополітичні концепції;
- фактори, що впливають на зміцнення та ослаблення геополітичної могутності держави (союзу держав);
- сучасну геополітичну структуру світу і механізми контролю геопростору.

вміти:

- використовувати теоретичний матеріал в аналізі сучасних геополітичних подій;
- володіти основами геополітичного мислення у формуванні стратегічних управлінських завдань, а так само основними категоріями і термінами дисципліни «Основи геополітики»;
- аналізувати основні чинники, що впливають на формування геостратегії держави;
- володіти навичками виявлення і осмислення геополітичної ситуації в певному регіоні світу і прогнозування його подальшого розвитку;
- аргументовано давати оцінку світового геополітичного розвитку;
- здійснювати аналіз геополітики України (в ретроспективі, сучасний стан, прогностичні сценарні моделі);
- володіти навичками порівняльного аналізу геополітичних теорій, доктрин і стратегій сучасних держав;
- приймати правильні рішення, пропонувати оптимальні варіанти виходу з кризових ситуацій у геополітичних стосунках акторів міжнародних відносин;
- обґрунтовано виражати свою позицію з питань ціннісного відношення до геополітичних пріоритетів і завдань, а також самостійного вивчення джерел і навчальної літератури.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути таких результатів навчання (знання, уміння тощо) та компетентностей:

<i>Заплановані робочою програмою результати навчання та компетентності</i>	<i>Методи і контрольні заходи</i>
1	2
<p>СК01. Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.</p> <p>РН01. Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності.</p> <p>РН08. Вміти використовувати базовий категорійнопонятійний та аналітично-</p>	<p><i>Методи навчання:</i> розповідь, пояснення, метод проблемних ситуацій, навчальний диспут, аналіз практичних кейсів, метод ретроспекції, конспектування, робота з навчальною літературою, текстом.</p> <p><i>Контрольні заходи:</i> тестування в системі Moodle, аналітично-пошукове</p>

дослідницький апарат сучасної політичної науки.	завдання
СК02. Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки. РН07. Розуміти історію, закономірності та етапи розвитку предметної сфери політології, знати її цінності та досягнення	<i>Методи навчання:</i> розповідь, пояснення, метод проблемних ситуацій, навчальний диспут, аналіз практичних кейсів, метод ретроспекції, конспектування, робота з навчальною літературою, текстом. <i>Контрольні заходи:</i> тестування в системі Moodle, аналітично-пошукове завдання
СКО3. Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах. СК04. Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності. РН10. Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах. РН11. Застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.	<i>Методи навчання:</i> застосовуються технології: інформаційні, E-learning, дистанційного навчання, проблемного навчання, навчання за технологіями case-study, дискусій і багатосторонніх дебатів, проектного навчання. <i>Контрольні заходи:</i> тестування в системі Moodle, індивідуальне дослідницьке завдання аналітичного характеру: написання есе; завдання на порівняльний аналіз; захист індивідуального дослідницького завдання аналітичного характеру з презентацією його результатів
СК09. Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефаківців РН 16. Презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень фахівцям і широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань	<i>Методи навчання:</i> розповідь, пояснення, метод проблемних ситуацій, робота з навчальною літературою, текстом. <i>Контрольні заходи:</i> написання та усний захист індивідуального дослідницького завдання аналітичного характеру з презентацією його результатів
ЗК05. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.	<i>Методи навчання:</i> застосовуються технології: інформаційні, E-learning, дистанційного навчання, проблемного навчання, навчання за технологіями case-study. <i>Контрольні заходи:</i> опитування на семінарських заняттях; підготовка ІДЗ
ЗК08. Здатність до письмової й усної	<i>Методи навчання:</i> розповідь,

<p>комунікації рідною мовою, знання іноземних мов.</p> <p>PH02. Вільно спілкуватися державною та однією з іноземних мов усно і письмово у професійній діяльності.</p>	<p>пояснення, метод проблемних ситуацій, робота з іноземною літературою.</p> <p><i>Контрольні заходи:</i> опитування на семінарських заняттях; розробка та захист індивідуального дослідницького завдання</p>
--	---

Міждисциплінарні зв'язки. Важливою умовою вивчення дисципліни «Основи геополітики» є зв'язок з такими дисциплінами, як «Історія політичних вчень» у питанні історії формування теорії геополітики, класичних концепцій континентальної та англосаксонської геополітичної думки, теорій мондіалізму та атлантизму, сучасних напрацювань щодо нових моделей світоустрою; з курсом «Теорія міжнародних відносин» у аспекті вивчення теорії геополітичного обґрунтування міжнародних відносин, еволюції формування архітектури геополітичного простору; з курсом «Загальна теорія політики» у вивченні ключових категорій, законів і концепцій геополітики; з курсом «Основи політичної регіоналістики» щодо вивчення проблем теорії і практики регіонального позиціонування держав, формування їх геополітичного потенціалу; з курсом «Організація державного і політичного управління у зарубіжних країнах» в контексті з'ясування особливостей державно-політичного менеджменту у різних країнах та їх впливу на визначення геополітичних стратегій у сучасному світоустрої.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальнонаукові засади та закони геополітики.

Тема 1. Геополітика в системі сучасного політологічного знання

Поняття геополітики. Основні підходи до визначення сутності геополітики та конкретно-історична зумовленість їх розрізнення. Еволюційність у розумінні сутності геополітики. Об'єкт і предмет геополітики. Проблема науковості геополітики. Структура і функції геополітики. Методи досліджень геополітичних процесів. Основні етапи становлення та трансформації геополітичної думки. Класична геополітика та сучасна геополітика: критерії розмежування. Геополітика після Другої Світової війни. Специфіка сучасної геополітики. Співвідношення геополітики та геостратегії. Політична географія та геополітика: спільне й відмінне.

Тема 2. Теоретичні витоки геополітики

Географічний детерменізм, воєнно-стратегічний та цивілізаційний підходи як підґрунтя виникнення геополітики. Ідеї обумовленості суспільно-історичних процесів географічним середовищем в епоху античності (Аристотель, Парменід), середньовіччя (Ібн Хальдун), «новий час» (Жан Боден), в епоху Просвітництва (Ш.-Л. Монтеск'є, Й. Гердер, К. Ріттер, Г. Гегель, Т. Бокль). Ідеї географічного детерменізму з точки зору сучасної геополітики та геостратегії. Воєнно-стратегічні теорії Н. Макіавеллі, К. фон Клаузевиця, Х. Й. Мольтке, А. Т. Мегена. Сучасна воєнна наука в обґрунтуванні геостратегічних концепцій та технологій. Цивілізаційний контекст геополітичної світової системи. Цивілізації як політико-просторові системи. Етнічні, національні, релігійні чинники, які впливають на формування культур і своєрідних синтетичних утворень цивілізацій. Класифікація цивілізацій за ступенем історичної тривалості, сферою території та впливу. Теорії М. Данилевського, А. Тойнбі, О. Шпенглера та С. Гантингтона. Західна і Східна цивілізації. Від «стратегічного паритету» Заходу і Сходу (1970 – 80-е рр.) до політичної гегемонії Заходу (1990-е рр.) і до сучасного

цивілізаційного структурування світу. Вестернізація Vs істернізація. Російсько-українська війна як міжцивілізаційна війна.

Тема 3. Геополітичні епохи

Сутність поняття «геополітична епоха». Об'єктивні чинники розвитку світового політичного процесу. Еволюція процесів стабілізації та дестабілізації світового політичного життєстрою. Вестфальський мир 1648 року як точка відліку сучасних міжнародних відносин та початку першої геополітичної епохи. Створення держав-націй як суб'єктів світового політичного процесу. Характеристика Вестфальської геополітичної епохи. Віденський конгрес (1815 р.) та принципи Віденської епохи. Створення європейських імперій, феномен «європейського концерту держав». Імперський принцип контролю географічного простору. Священний союз монархів. Наслідки Першої Світової війни і формування Версальсько-Вашингтонської системи. Ліга націй та її роль у міжвоєнний період геополітичного розвитку світу. Друга Світова війна та її вплив на зміну світового порядку. Ялтинсько-Потсдамська геополітична епоха та формування біполярного світу. Геополітичні процеси під час «холодної війни». Біловезька епоха. Пострадянський період світоустрою. Нью-Йоркська епоха. Російсько-українська війна як початок нової геополітичної епохи.

Тема 4. Геополітичний вимір глобалізації

Сутність, основні елементи і функції глобалізації. Особливості геополітичного виміру глобалізації. Взаємозв'язок економічної, політичної, інформаційної і культурної глобалізації. «Світове співтовариство» і його суб'єкти. «Світовий уряд»: міфологема чи реальність. Феномен «глибинної держави» («deep state») Давоський економічний форум та феномен «давоської культури». Трактатування глобалізації в геополітичних доктринах сучасності. Концепція кінця історії (Ф. Фукуяма). Концепція «однопольного світу» (З.Бжезинський, С. Телботт, М. Олбрайт). Світ-системний аналіз (І. Валлерстайн). Істернізація в Азії та поза її межами. Концепція діалогу цивілізацій у «багатополярному» світі. Тенденції розвитку світової системи: глобалізація і регіоналізація в політичному аспекті. Феномен «істернізації». Концепція істернізації Г. Рахмана. Євроцентристська і західноцентристська концепція світу. «Рах Americana» і атлантизм. Мондіалізм – теоретична підстава для глобалізаційних процесів. Ідеї мондіалістів про повну планетарну інтеграцію на чолі із США, діяльність «Тристоронньої комісії» та «Більдерберзького клубу». Пандемія COVID-19 і її вплив на процеси глобалізації. Російсько-українська війна та майбутнє глобалізації.

Тема 5. Закони геополітики

Закони і закономірності плину геополітичних процесів: обґрунтування в класичній і сучасній геополітиці. Телурократія (сухопутна могутність) і таласократія (морська могутність): визначення понять, специфічні особливості та характеристики Дихотомічність телурократичної та таласократичної парадигм в класичній геополітиці. Закон фундаментального дуалізму суші та моря: класичне трактування та сучасна критична оцінка. Феномен «римленду» (берегової зони) в геополітиці. Закон синтезу суші та моря, його інтерпретація з огляду геополітичних процесів ХХІ ст. Закон посилення фактору простору в історії людства та значення боротьби за простір, контроль над ним та його ресурси. Закон внутрішньої та зовнішньої експансії, різновиди експансії. Активізація геополітичного дискурсу наприкінці 1980-х і виникнення «критичної геополітики». Критика Дж. О'Товтела та Дж. Егню засад та законів класичної геополітики. Сучасний геополітичний дискурс про закони геополітики.

Змістовий модуль 2. Геопросторова організація світу. Держава як провідний суб'єкт геополітики

Тема 6. Простір як базова категорія геополітики

Сутність категорії «простір» у суспільствознавчих науках. Підходи до розуміння простору (спатіальні моделі). Простір та територія: відмінність понять. Категорія

«простір» з точки зору геополітики. Специфіка геополітичного простору. Світовий порядок як система організації геополітичного простору. Типологія геополітичного простору за територіально-правовим статусом. Особливості типів морського простору. Повітряний і космічний простори: особливості їх геополітичного освоєння. Території з міжнародним правовим та змішаним режимами. Типологія геополітичного простору як соціального феномену. Геополітичний простір та геополітичне поле: співвідношення характеристик. Класифікація геополітичних полів (за К.В.Плешаковим): 1) ендемічне поле; 2) прикордонне поле; 3) перехресне поле; 4) тотальне поле; 5) геополітична опорна точка; 6) метаполе. Перспективи розширення багаторівневої організації геополітичного простору. Імперія як інструмент панування у світовому геополітичному просторі. Проблема безпеки простору в геополітиці.

Тема 7. Геополітичний контроль та геополітична експансія

Геополітичний контроль: сутність та форми. Імперативи сучасного геополітичного контролю. Експансія як розширення зони контролю. Класична геополітика про експансію. Закони експансії Ф. Ратцеля. Основні різновиди геополітичної експансії. Сучасні механізми геополітичної експансії. Територіальна експансія, окупація та гуманітарна інтервенція. Державний та геополітичний кордони: визначення та різновиди, проблема «якості» кордонів. Демаркація та делімітація кордонів. Геополітичні функції кордону. Специфіка сучасних кордонів в геополітиці. Типологія кордонів. Теорія стратегічних кордонів. Буферна і лімітрофна держава: визначення, призначення та ознаки. Феномен фронтиру в геополітиці. Структура фронтиру та його ключові відмінності. Теорія «Великого фронтиру» Ф. Тернера. Значення фронтиру для США.

Тема 8. Світовий порядок. Силовий компонент у теорії та практиці геополітики

«Сила» як базова категорія геополітики. Генеза рефлексії категорії «сила» в геополітиці. «Сила» та «міць» держави в класичній та сучасній геополітичній думці. Категорії «сила» та «влада» в геополітиці: співвідношення понять. Теорія Дж. Ная про soft power, hard power та smart power. Різновиди геополітичної сили: військова, політична, економічна, культурна, нормативна сили. Військова та невійськова сила у врегулюванні геополітичних конфліктів: історія, сучасність та подальші перспективи. Сучасні моделі дипломатичної діяльності. Геополітичні центри сили та структури впливу. Моделі балансу сил в геополітиці. Концепції балансу сил Г. Моргентау, К. Волтца, Р. Арона, Х. Булла. Феномени новітньої багатополлярності, геополітичного плюралізму, «багатополусного світу» та безполлярності. Світовий порядок як силова структура світу та віддзеркалення балансу сил. Роль міжнародних організацій у забезпеченні світового порядку. ООН як глобальний гарант стабільності світового порядку: рестроспектива та перспективи діяльності. «Розхитаний світ» Р. Хааса. Російська військова агресія в Україну. Зміни в системі світового порядку під час та після російсько-української війни.

Тема 9. Національні інтереси та геополітична суб'єктність держави

Національні інтереси та їх різновиди. Американська традиція у визначенні поняття національного інтересу. Особливості європейського підходу до вивчення поняття національного інтересу. Концепція національного інтересу Р. Арона. Національна безпека та її геополітичні виміри. Складові безпеки території. Механізм реалізації державних інтересів та його складові. Геополітичний код держави. Концепція Дж. Геддіса та А. Тейлора. Територіальні рівні геополітичних кодів за А. Тейлором. Індикатори і фактори визначення геополітичного коду. Геополітичний код України. Геополітична суб'єктність держави. Взаємозв'язок між суверенітетом, геополітичною міццю та геополітичною суб'єктністю держави. Проблема суб'єктності держави в сучасній геополітиці. Принципи і норми відносин суб'єктів геополітичної діяльності. Класифікація принципів геополітичних відносин. Характеристика основних принципів

двосторонніх, багатобічних, регіональних і глобальних відносин: сумлінного виконання зобов'язань, мирного вирішення конфліктів; невтручання, незастосування сили; непорушності кордонів держав; рівноправності і самовизначення народів; співробітництва; суверенної рівності; територіальної цілісності; поваги прав людини. Класифікація, ієрархізація, форми легітимації двосторонніх, багатобічних, регіональних і глобальних геополітичних об'єднань. Механізми реалізації принципів і норм двосторонніх, багатосторонніх, регіональних і глобальних геополітичних об'єднань. Відповідальність суб'єктів світового співтовариства за виконання узятих на себе зобов'язань, за дотримання принципів і норм геополітичної діяльності. Контроль за дотриманням зобов'язань, міжнародних принципів і норм. Санкції і контрзаходи до порушників, механізми їхньої реалізації. Міжнародні органи й організації, що регулюють геополітичні відносини.

Тема 10. Геополітичний статус держави. Геополітичні технології у реалізації інтересів держави

Феномен геополітичного статусу держави. Класична геополітика (Ф. Ратцель, А. Меген, Г. Маккіндер, Н. Спайкмен) про геополітичне становище та статус держави. Основні чинники геополітичного статусу держави. Сучасне тлумачення геополітичного статусу. Співвідношення геополітичного потенціалу та геополітичного статусу держави. Геополітична міць (потуга) як інтегральне поняття, що означає конкурентні можливості держави в її геополітичному суперництві з іншими державами. Класична геополітика про геополітичну міць та силу держави у визначенні її геополітичного статусу. Категорія сили в геополітиці. Баланс сил як співвідношення геополітичних статусів держав. Типологія геополітичних статусів держави та їх характеристика. Параметри геополітичного статусу держави за ступенем геополітичної міці.

Сутність поняття геополітичних технологій як комплексу стратегічних і тактичних заходів щодо реалізації геополітичних інтересів держав. Чинники застосування геополітичних технологій. Застосування геополітичних технологій як віддзеркалення геополітичної асиметрії держав. Феномен геополітичної маргіналізації держави. Фактори, що впливають на маргіналізацію держав, в сучасній геополітиці. Поетапне формування/зняття геополітичних проблем шляхом застосування геополітичних технологій. Реформаційні і радикальні геополітичні технології. Роль лідера і ядра глобальної політичної системи у використанні геополітичних технологій. Феномен держави-вигнанця та клієнтської держави в геополітиці. Лімітроф та лімітрофізація. Теорія лімітрофу В. Цимбурського. Різновиди геополітичних технологій у зміні сучасного світоустрою.

Змістовий модуль 3. Класична геополітика

Тема 11. Геополітичні вчення Ф. Ратцеля та Р. Челлена

Загальні здобутки та обмеження класичної геополітики. Специфіка німецької класичної геополітики. Передумови виникнення. Ф. Ратцель як основоположник геополітичної доктрини. Ідеї просторового підходу Ратцеля і його біогеографічна концепція. Сім законів просторового зростання держави за Ратцелем. Теорія Ратцеля про могутність держави (природно-географічні властивості+господарство+народ+форма державного правління). Р. Челлен і його вчення про державу як географічний організм у просторі. Три географічні фактори, які відіграють вирішальну роль в глобальній геополітиці, сформульовані Р. Челленом: розширення, територіальна монолітність і свобода пересування. Теорія великих держав Р. Челлена. Принципи просторового зростання держав, тенденція до географічної експансії. Розвиток ідей Ф. Ратцеля і Р. Челлена в концепції Центральної (Серединної) Європи, формування ідеї світової політики (Й. Парч, Ф. Науманн).

Тема 12. Теорія континентального блоку К.Гаусхофера та геополітична концепція номосів К.Шмітта

Німецька геополітика 1921-41 рр. Об'єктивні передумови формування ідеології К.Гаусхофера і його прибічників. Нариси біографії К.Гаусхофера. Створення і видання журналу «Zeitschrift für Geopolitik» (1924-1941). Вплив на К.Гаусгофера ратцелівських понять «життєвий простір» і «простір як фактор сили». «Справедливий» варіант вирішення проблеми кордонів. Визначення «природності» кордонів. Типологія кордонів за К.Гаусгофером. Переваги континентальної держави над морською. Німеччина і Росія – ядро Євразійського союзу (з можливістю приєднання Японії і Китаю). Німецька гегемонія у майбутньому світовому порядку за К.Гаусгофером. Доктрина континентального блоку. Геополітична вісь: Берлін – Москва – Токіо. Союз Німеччини, Росії і Японії як протидія методам «анаконди англо-саксонського світу». Концепція «великого простору». Меридіанальний поділ світу. Концепція геополітичних панрегіонів К.Гаусгофера: Пан-Америка, Євро-Африка, Пан-Азія, Пан-Росія. Етапи розвитку геополітики в Німеччині між двома світовими війнами. Геополітична концепція Карла Шмітта. Простір як основа держави, права і соціальної реальності. Ідеї іконографії та номосу в концепції К. Шмітта. Геополітичне протистояння «номосу» Землі (Суші) «номосу» Моря. Передбачення великої цивілізаційної катастрофи: порушення рівноваги між Сушею і Морем; відірваність людства від Грунту; поява третього силового поля – повітряного простору. Ідея «партизана» Суші. Теорія «Великого простору» (Grossraum) та Держави-континента.

Тема 13. Французька класична геополітика (к. XIX – сер. XX ст.)

Особливості французької геополітичної думки. П. Відаль де ла Блаш і Ж. Ансель як опоненти експансіонізму і імперіалізму в геополітиці. Концепція Відаля де ла Блаша цивілізаційного процесу як світового. Еволюція поглядів В. Блаша від теорії ґрунту до критики концепції Ф. Ратцеля. Створення Відалем де ла Блашем історичної моделі розвитку європейського геополітичного простору. Ельзас і Лотарингія як зона взаємного співробітництва. Ідея посибілізму в концепції В. де ла Блаша. Воля та ініціатива людини як «географічний фактор». Категорія локальності розвитку цивілізацій. Десять критеріїв геополітичної могутності держави за В. де ла Блашем. Ідея створення світової держави на основі інтересів людини та подоланні протиріч між морськими та континентальними державами. Географія кордонів Ж. Анселя. Концепція А. Деманжона про нову колонізацію. Поняття «комунікації» в геополітиці. Іконографічний напрямок в геополітиці Ж. Готтманна. Іконографія простору. Зміст теорії циркуляції Ж. Готтмана.

Тема 14. Теорія морської сили А. Мехена

Особливості англо-американської геополітики. Філософія А. Мехена про переваги морської сили. Критерії планетарного статусу держави за Мегеном. Національні інтереси США у трактуванні А. Мехена. Параметри морської сили держави (військовий флот+торгівельний флот+військово-морські бази). Основні завдання США як морської держави у забезпеченні світового домінування. Постулат Мехена «Хто володіє морем – володіє суходолом і усіма його багатствами». Планетарні геополітичні структури. Росія як домінуюча континентальна держава. Теорія Мехена про протистояння суші і моря, домінування морських цивілізацій. Розуміння політики приморських націй – колонізація, захоплення морських комунікацій, монополізація торгівлі. Обґрунтування Мехеном «принципу анаконди» щодо американської геостратегії і загалом для сфери міждержавних відносин.

Тема 15. Г. Маккіндер і його геополітичний сценарій організації світу

Світ як єдина цілісність у працях Г. Маккіндера. Нариси з біографії Г. Маккіндера. Поняття «Колумбової ери». Ідея Маккіндера про світову історію як конфронтацію між континентальними і океанічними державами. Євразійський регіон як осьовий регіон у світовій політиці. Теорія хартленда («heartland») – Серцевинної землі – і поділ світу на дві геополітичні півкулі: континентальну і океанічну. Поняття про

глобальну цілісність Землі. Геополітична модель світу за Г. Маккіндером. Держави внутрішнього і зовнішнього півмісяця. Три максими Г. Маккіндера. Стаття «Земна куля та завоювання світу» та еволюція поглядів Г. Маккіндера.

Тема 16. Теорія «рімленда» Н. Спайкмена

Інтегрована модель геополітики Н.Спайкмена. Сторінки біографії. Інтеграція ідей А.Мехена про «морську могутність» і теорія хартленду Г. Маккіндера. Критика німецької геополітики і визначення Н.Спайкменом пріоритету геополітики. «Інтегрований контроль над територіями» – система глобальної безпеки США. Розрив з традиційним американським ізоляціонізмом. Ідея активного втручання США у справи Євразії – позиція інтервенціоналізму Н. Спайкмена. Війна США із ворогами (фашистською Німеччиною та імпералістичною Японією) та союзниками (СРСР). Основні напрями американської геополітичної діяльності. Rimland – ключова зона світу. Модель «хартленд – рімленд». Великий морський шлях і територія рімленду. Геополітична формула (максими) Н. Спайкмена. Десять критеріїв геополітичної могутності держави. Сутність поняття «Серединний Океан» («Midland Ocean»). «Внутрішнє море» (mare internum). «Атлантичний континент» і нове «атлантичне співтовариство».

Змістовий модуль 4. Геополітика с. XX ст. – 20-ті р.р. XXI ст.: провідні ідеї та сучасні практики.

Тема 17. Повоєнна ревізія європейської геополітики

Проблема позиціонування Європи в глобальному просторі після Другої світової війни. Мондіалістські та континентальні концепції. Відродження традицій геополітичного континенталізму в Західній Європі к. XX ст. А. де Бенуа: «Європа ста прапорів». «Нові права», Ж. Тіріар і його проєкт «Європи від Владивостока до Дубліну». Геополітична школа журналу «Геродот». Ів Лакост і його ідея «геополітичного уявлення». П'єр Галлуа, концепція трьох фаз еволюції геополітики. Поняття загальнопланетарної геополітики. Й. фон Лохаузен: «Мислити континентами». Р. Стойкерс: «Індійський океан як шлях до світового панування». К. Террачано: «Росія + Іслам = Врятування Європи». Маргінальний характер західноєвропейської континентальної геополітики другої пол. XX ст. «Геоенкономіка» Ж. Атталі як ідеологія і модель конфігурації світу в умовах глобалізації. «Посткатастрофічний мондіалізм» К. Санторо. Гіпотеза Й. Галтунга про сім паралелей однополярного світового простору. Західна, східна та політика необ'єднаного Третього світу як три суперполітики. Поява «четвертого» світу (країни Південно-Східної і Східної Азії) як претендента на конфронтацію із Заходом. Геополітичні центри в межах «третього» світу. США, ЄС, Росія з СНД, Туреччина, Індія, Китай та Японія як центри глобальної/регіональної гегемонії.

Тема 18. Американська геополітика після Другої світової війни

Особливості розвитку англо-американської геополітики після Другої світової війни. Англо-американська версія «geopolitics»: прагматичні версії атлантизму. Ідея І.Боумена про відмову США від концепції ізоляціонізму. Політика стримування і доктрина Трумена як політика протистояння тиску СРСР, теорія доміно, ідея «Третього світу» як альтернатива «Півночі», атомна дипломатія Г.Алперовиця, «два блоки – дві культури» Д.Майнінга. Ієрархічність і поліцентричність моделі С. Коена. Геостратегічні сфери, геополітичні регіони, національні держави, держави другого порядку, субнаціональні території (фокуси зв'язків) як рівні ієрархії моделі світу С. Коена. Поняття ентропії як міри невизначеності в сучасному світі. Категорії геополітичних регіонів за рівнем ентропії. Типи перехідних держав і поясів. Держави-ворота як точки стабілізації світової політики. Геополітичний устрій світу за А. Страусом. Глобальне уніполе і його трицентрова просторова структура. Неоатлантична концепція С. Гантінгтона. «Гуманітарна геополітика» та переосмислення еволюції світового порядку Г. Кіссінджера.

Тема 19. Європейська геополітика к. XX ст. – поч. XXI ст.

Європа як культурно-історична спільнота з єдиним геополітичним кодом. Поняття «європейської ідеї». Позиція європейських держав у період холодної війни. Ідеї європейського федералізму. Переформатування геополітичної карти Європи після подій 1989 р. Маастрихтські домовленості 1991 р., їх роль у новому відродженні Європи. Сучасна геополітика країн Східної Європи. Інтеграційні процеси в Західній Європі. Геополітика і національна безпека в Західній Європі. Взаємовідносини Німеччини і Франції в контексті забезпечення європейської безпеки. Роль Великої Британії в європейській геополітиці. Балканська проблема і Косовський конфлікт. Країни Євросоюзу і геополітичні проєкти США. Розширення НАТО. Взаємовідносини Європейського Союзу з країнами пострадянського простору. Економічна криза 2008 р. і її вплив на формування нового бачення європейської геополітичної конструкції. Переосмислення геополітичного статусу Європи і Євросоюзу. Зміни в європейській геополітиці під час російсько-української війни.

Тема 20. Геополітика та геостратегія США к. XX ст. – поч. XXI ст.

Процес становлення США як світової геополітичної держави. Доктрина «американської гегемонії нового типу» З. Бжезинського та його «Велика шахівниця». Стратегічні концепції унілатералізму, «програмуючого лідерства». Країни Латинської Америки в орбіті політики США. Доктрина Монро і політика «переважного права». Зміни в геополітичній системі силових полів американського континенту наприкінці XX ст. Ідея створення латиноамериканського фронту боротьби проти гегемоністських прагнень США. Геостратегія для Євразії: проблеми закріплення геополітичного плюралізму і розширення «європейського демократичного плацдарму». «Проєкт нового американського сторіччя». Події 11 вересня 2001 і зміни в геополітичній стратегії США. «Доктрина Буша». Особливості американської геополітики за президентства Б. Обама. Доктрина Трампа – «Америка понад усе!». Геополітика США по відношенню до країн Європейського Союзу. Роль НАТО у забезпеченні безпеки ЄС та західного світу загалом. Геополітика США в Індо-Тихоокеанському регіоні. Геополітичні відносини США та Китаю. Феномен «пастки Фукидіда» (за Г. Аллісоном). Роль США у формуванні нових стратегічних альянсів проти Китаю QUAD та AUKUS. Країни Африки в геополітичній стратегії США. Росія і пострадянський простір в геополітиці США поч. XXI ст. Російсько-українська війна та зміцнення стратегічного партнерства США та України у війні проти російської військової агресії.

Тема 21. Схід і ІТР у сучасній системі геополітичних відносин. Геостратегія Китаю, Японії і Індії

Схід і ІТР у сучасній системі геополітичних відносин. Традиційна парадигма ролі Сходу у світовій геополітичній системі. Азійська демократія і азійські цінності як фактор відродження азійської свідомості у викликах країнам Європи і США. Концепції «азіатизації» і «тихоокеанізації» у формуванні моделі азійського регіону як рівновеликого Заходу. Неурядові організації країн Азійсько-Тихоокеанського регіону у процесах його інтеграції. Формування нової азійської моделі і нової азійської ідеї. Роль Індії у новій геополітичній архітектурі.

Сутність геополітики Китаю. Особливості становлення китайської цивілізації і її місце на геополітичній мапі світу. Специфічні умови розвитку Китаю. Демографічна політика КНР. Інтеграція у «Великий Китай». Проблеми Тибету, Синьцзяну і Маньчжурії в контексті ймовірного сценарію «геополітичної декомпозиції» Китаю. Проблема Тайваню і політика «Одна країна – дві системи». «Тибетська геополітична гра». Проєкт «XXI століття – століття китайської цивілізації». Китай як геополітичний суперник американського гегемонізму. Геополітичні інтереси Китаю в Європі та «викрадення Європи». Група «16 + 1». Зміни у геополітичних відносинах Китаю, Західної Європи та США під час російсько-української війни.

Геополітика Японії. Проблема Курильських островів і розвиток російсько-японських геополітичних відносин. Взаємовідносини Японії і США і проблема національної безпеки для Японії, японо-американський військовий альянс. Японське економічне диво та асиметричність Японії у невідповідності економічної міцності воєнному і політичному впливу, проекти його подолання. Геополітичне партнерство Японії та України в умовах та зміцнення геополітичної ролі Японії в Східно-Азійському регіоні.

Тема 22. Україна в сучасній системі геополітичних відносин

Геополітичні концепції розвитку України з 1654 р. Балто-Чорноморська доктрина С. Рудницького та Чорноморська доктрина Ю. Липи. Україна в російській геополітичній думці. Геополітичні аспекти становлення незалежної України. Україна в геополітичному просторі колишнього СРСР та геополітичній стратегії світового співтовариства. Юридичне оформлення геостратегії української незалежної держави. Особливості геополітичного статусу України та необхідність його урахування в українській геополітичній доктрині. Геополітичний сенс Кримської проблеми. З. Бжезинський про українську державу як геополітичну вісь. С. Хантінгтон про цивілізаційну роздвоєність України. Г. Кіссінджер про місце та роль України в новій системі глобального балансу сил. Геополітичні інтереси та національна безпека України. Національні інтереси України та їх геополітичні аспекти. Національна безпека України та її загрози. Розвиток геополітичних відносин України та РФ. Геополітика України в Центральній та Східній Європі. Осучаснення геополітичної концепції Міжмор'я. Російська повномасштабна військова агресія в Україну та зміни в геополітичній суб'єктності нашої держави внаслідок російсько-української війни. Відносини України з ключовими геополітичними гравцями в умовах війни. Сценарії геополітичного розвитку України у повоєнний час.

4. Структура навчальної дисципліни

Змістовий модуль	Усього годин	Аудиторні (контактні) години					Самостійна робота, год		Система накопичення балів		
		Усього годин	Лекційні заняття, год		Семинарські заняття, год		о/д ф.	з/дис т ф.	Теор. зав-ня, к-ть балів	Практ. зав-ня, к-ть балів	Усього балів
			о/д ф.	з/дис т ф.	о/д ф.	з/дис т ф.					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	15	14	8	-	6	-	1	-	6	9	15
2	15	14	6	-	8	-	1	-	8	7	15
3	15	14	8	-	6	-	1	-	6	9	15
4	15	14	6	-	8	-	1	-	8	7	15
Усього за змістові модулі	60	56	28		28		4		30	30	60
Підсумковий семестровий контроль екзамен	30						30				40
Загалом					90					100	

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		о/д ф.	з/дист ф.
1	Геополітика в системі сучасного політологічного знання	2	
	Теоретичні витоки геополітики	2	
	Геополітичні епохи	2	

	Закони геополітики	2	
2	Простір як базова категорія геополітики	2	
	Геополітичний контроль та геополітична експансія	2	
	Геополітичний статус держави. Геополітичні технології у реалізації інтересів держави	2	
3	Геополітичні вчення Ф. Ратцеля та Р.Челлена	2	
	Теорія континентального блоку К.Гаусхофера та геополітична концепція номосів К.Шмітта	2	
	Французька класична геополітика (к. XIX – сер. XX ст.)	2	
	Теорія морської сили А. Мехена	2	
4	Повоєнна ревізія європейської геополітики	2	
	Геополітика та геостратегія США к. XX ст. – поч. XXI ст.	2	
	Схід і ІТР у сучасній системі геополітичних відносин. Геостратегія Китаю, Японії і Індії	2	
Разом		28	-

6. Темі семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість	
		о/д ф.	з/дист ф.
1	Теоретичні витoki геополітики	2	
	Геополітичний вимір глобалізації	4	
2	Світовий порядок. Сильовий компонент у теорії та практиці геополітики	4	
	Національні інтереси та геополітична суб'єктність держави	4	
3	Теорія континентального блоку К.Гаусхофера та геополітична концепція номосів К.Шмітта	2	
	Г. Маккіндер і його геополітичний сценарій організації світу	2	
	Теорія «рімленда» Н. Спайкмена	2	
4	Американська геополітика після Другої світової війни	2	
	Європейська геополітика к. XX ст. – поч. XXI ст.	2	
	Україна в сучасній системі геополітичних відносин	4	
Разом		28	-

7. Види і зміст поточних контрольних заходів

№ змістового модуля	Вид поточного контрольного заходу	Зміст поточного контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
1	Відповідь на семінарі	<u>Семінар №1</u> Питання за Змістовим модулем 1 <u>Семінар №2</u> Питання за Змістовим модулем 1 <u>Семінар №2</u>	2 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція 1,5 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати	6

		Питання за Змістовим модулем 1	проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. 1 бал – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим 0,5 бали – відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність, студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може	
	Практичне завдання	<u>Практичне завдання №1</u> Проаналізувати сюжет х/ф з точки зору геополітичного підходу та застосування методу геополітичної динаміки (у форматі есе)	9-8 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження; 7-6 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження; 5-3 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків; 2-1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу	9
Усього за ЗМ 1 контр. заходів	2			15
2	Відповідь на семінарі	<u>Семінар №4</u> Питання за Змістовим модулем 2 <u>Семінар №5</u> Питання за Змістовим модулем 2 <u>Семінар №6</u> Питання за Змістовим модулем 2 <u>Семінар №7</u> Питання за Змістовим модулем 2	2 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція 1,5 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. 1 бал – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь	8

			змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим 0,5 бали – відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність, студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може	
	Практичне завдання	<u>Практичне завдання №2</u> Аналіз геополітичних технологій на реальних прикладах (у вигляді презентації)	7-6 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження; 5-4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження; 3 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків; 2-1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу	7
Усього за ЗМ 2 контр. заходів	2			15
3	Відповіді на семінарі	<u>Семінар №8</u> Питання за Змістовим модулем 3 <u>Семінар №9</u> Питання за Змістовим модулем 3 <u>Семінар №10</u> Питання за Змістовим модулем 3	2 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція 1,5 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. 1 бал – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим 0,5 бали – відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність, студент відтворює основні поняття і визначення, але	6

			досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може	
	Практичне завдання	<u>Практичне завдання №3</u> Розробити геополітичний код України	9-8 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження; 7-6 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження; 5-3 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків; 2-1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу	9
Усього за ЗМ 3 контр. заходів	2			15
4		<u>Семінар №11</u> Питання за Змістовим модулем 4 <u>Семінар №12</u> Питання за Змістовим модулем 4 <u>Семінар №13</u> Питання за Змістовим модулем 4 <u>Семінар №14</u> Питання за Змістовим модулем 4	2 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція 1,5 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. 1 бал – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим 0,5 бали – відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність, студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може	8
	Практичне завдання	<u>Практичне завдання №4</u> Розробити розлогу	7-6 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість відповіді,	7

		презентацію щодо сучасної геополітики США або ЄС (чи окремо будь-яких країн Європи) або Китаю або країн Латинської Америки тощо (за вибором студента)	переконливе володіння дослідження; 5-4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням дослідження; 3 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків; 2-1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу	
Усього за ЗМ 4 контр. заходів	2			15
Усього за змістові модулі контр. заходів	8			60

8. Підсумковий семестровий контроль

Форма	Види підсумкових контрольних заходів	Зміст підсумкового контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
Екзамен	Тести	Питання для підготовки і тести розміщено у Moodle	1 бал за кожен правильну відповідь. На проходження тесту дається 20 хвилин і одна спроба	20
	Практичне завдання	Порівняльне дослідження геополітичного потенціалу двох держав. Студенти обирають для аналітичного дослідження 2 держави за узгодженням з викладачем. Такий вид роботи підсумовує і демонструє рівень засвоєних студентами знань з курсу «Основи геополітики». Геополітичний потенціал держави – це система ресурсів (просторових, економічних, військових,	20-18 – робота повністю розкриває тему, логічно структурована, оперування багатьма теоретичними поняттями, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування власної авторської позиції, наведення прикладів з політичної практики; 17-14 – положення та висновки в роботі недостатньо аргументовані, але робота достатньо логічна 13-10 – недостатньо чітка структура, аргументація положень має незавершений характер, розмита конкретика 9-5 - відсутня чітка структура, описовий характер 4-1 – робота фрагментарна, відсутня логіка та структура	20

	<p>фінансових, соціокультурних, інформаційних тощо), що можуть бути використані для реалізації геостратегії країни в інтересах національної безпеки. Тому аналіз ГП держави має бути проведений з акцентом на аналіз саме цих ресурсів. У підсумку студентам необхідно представити прогноз геополітичного розвитку досліджуваних країн. Більш докладно вимоги щодо індивідуального завдання представлені у відповідній секції на платформі MOODLE</p>	
Усього за підсумковий семестровий контроль		40

9. Рекомендована література

Основна:

1. Вегеш М. Геополітика в постатях і термінах : підручник для студентів і аспірантів спеціальності «Політологія» / М. Вегеш, М. Палінчак, В. Петрінко. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 786 с.
2. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2022. 416 с.
3. Лепська Н. В. Політичні ідеї представників геополітичних стратегій / Історія політичної думки : підручник / за загальною редакцією Хома Н. М. Львів : Новий Світ – 2000, 2016. 1000 с.
4. Лепська Н., Лепський М. «Метод прогнозування за аналогією». # GS Геополітичні студії. Робоча книга. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. 62 с.
5. Лепська Н., Лепський М. Метод GSP-SPACE та SWOT/TOWS-аналіз у геополітичних дослідженнях. # GS Геополітичні студії. Робоча книга Запоріжжя : КСК-Альянс, 2018. 95 с.

Додаткова:

1. Зірен Франк. Майбутнє? Китай! / Франк Зірен. Київ : ДП «Бурда-Україна», 2021. 352 с.
2. Корсунський С. Як нації відновлюються: досвід Східної Азії. Київ : Віват, 2023. 192 с.
3. Корсунський С. Як побудувати відносини з країнами Азії. Київ : Віват, 2021. 288 с.

4. Корсунський С. Зовнішня політика в епоху трансформацій. Київ : Віват, 2020. 256 с.
5. Лепська Н. В. Аналіз категорій «влада» та «сила» в політологічному вимірі. *Науковий журнал «Politicus»*. 2017. № 5. С. 21-26.
6. Лепська Н. В. Генеза рефлексії категорії «сила» в геополітиці. *Вісник Маріупольського державного університету Серія: Історія. Політологія*. 2017. № 19. С. 185-192.
7. Лепська Н. В. Геополітична маргіналізація держави в умовах трансформації світоустрою. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2020. № 33. С. С. 161-170.
8. Лепська Н. В. Геополітичний код держави у прогнозуванні світової політики. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2021. № 39. С. 110-116. (Index Copernicus).
9. Лепська Н.В. Експансіонізм як провідний напрям геополітичних досліджень. *IX Міжнародна наукова конференції «Соціальне прогнозування та проектування майбутнього країни: проблеми мира та ненасильства в змінах глобального порядку»* 12 квітня 2019 року / М. А. Лепський. Запоріжжя : ТОВ КСК Альянс, 2019. С. 41-43.
10. Лепська Н. В. Геополітична суб'єктність як чинник конфігурації світоустрою. *X Міжнародна наукова конференції «Соціальне прогнозування та проектування майбутнього країни: технології миротворення»* 21 лютого 2020 року / М. А. Лепський (гол. ред.), І. О. Кудінов (наук. ред.), ред. кол. Т. Ф. Бірюкова, І. І. Капріцин, Т. І. Бутченко, В. О. Скворець. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2020. С. С. 35-39.
11. Лепська Н. В. Простір як фундаментальна категорія в німецько-центричній геополітиці. *Політичне життя*. 2017. № 4. С. 108-114.
12. Лепська Н. В. Специфіка суб'єктності держави в геополітичному дискурсі. *Ідентичності та політичні інститути : збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної конференції (23 квітня 2020 р., м. Ніжин) / за заг. ред. Ф. В. Барановського, Л. О. Дудки*. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2020. С. 44 -47.
13. Лепська Н.В. Теоретико-методологічні засади силового впорядкування сучасного геополітичного простору. *Wspolczesna geopolityka – wyzwanie dla bezpieczeństwa międzynarodowego*, A. Kordonska, R.Kordonski., Lwow – Olsztyn : Lwow – Olsztyn , 2018. С. 21-35.
14. Лепська Н. В. Інформаційна експансія: геополітичний вимір / *Медіакультура в контексті міждисциплінарних досліджень : монографія / за загальною редакцією Березенко В. В., Лепський М. А.* Запоріжжя : Кераміст, 2017. С. 163-177.
15. Стадвелл Дж. Чому Азії вдалося. Успіхи і невдачі найдинамічнішого регіону світу / пер. з англ. О. Цехановська. Київ : Наш Формат, 2022. 448 с.
16. Тімоті Снайдер. Шлях до несвободи: Росія, Європа, Америка / перекл. з англ. Г. Герасим. Львів : Човен, 2020. 392 с.
17. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти / під ред. Ф. М. Рудича. Київ : МАУП, 2002. 488 с.
18. Фергюсон Ніл. Площі та вежі: Соціальні зв'язки від масонів до фейсбуку. Київ : Наш формат, 2022. 552 с.
19. Фукуяма Ф. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії. Київ : Наш формат, 2019. 608 с.
20. Хаас Р. Розхитаний світ. Зовнішня політика Америки і криза старого ладу / пер. з англ. М. Климчук. Київ : Основи, 2019. 376.
21. Шапіро Бен. Як зруйнувати Америку за три прості кроки / пер. з англ. Г. Шпак. Київ : Наш Формат, 2021. 240 с.

22. Шульга М. А. Російський дискурс геополітики : монографія. Київ : Вид-во ПАРАПАН, 2006. 524 с.
23. Asia's New Geopolitics: Military Power and Regional Order. The International Institute for Strategic Studies. Arundel House, 6 Temple Place, London. 235 p.
24. Davies William. Nervous States: Democracy and the Decline of Reason. W. W. Norton & Company, 2018. 272 p.
25. Joseph S. Nye. Soft Power and Great-Power Competition. Shifting Sands in the Balance of Power Between the United States and China. Cambridge, MA, USA Springer, 2023. 187 p.

Інформаційні ресурси

1. Геополітика: підручник. / А. І. Кудряченко, Ф. М. Рудич, В. О. Храмов. Київ : МАУП, 2004. 296 с. URL: <https://elibrary.ivinas.gov.ua/3/1/%D0%93%D0%B5%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0.%D0%9F%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>
2. Зовнішня політика у постбіполярному світі (Аналіз. Проблеми. Прогнози) : моногр. / наук. ред. д. іст. наук, проф. С. С. Трояна. К., 2014. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi47/0037914.pdf>
3. Кондратенко О. Класична та сучасна геополітика: ретроспективний аналіз. *Міжнародні відносини: серія «Політичні науки»*. 2015. №9. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2645/2351
4. Лепська Н. В. Геополітичний статус держави в умовах глобальних змін. XI *Міжнародна наукова конференція «Соціальне прогнозування та проектування майбутнього країни: політика подолання травми в процесі миротворення»*. Запоріжжя, 12 березня 2021. р Запоріжжя : КСК-Альянс, 2021. С. 70-74. URL: https://scientific-rating.znu.edu.ua/index.php?r=publication%2Findex&PublicationSearch%5Bpublication_year%5D=2021&PublicationSearch%5Bidpublication_type%5D=26&PublicationSearch%5Bpublication_lang%5D=&PublicationSearch%5Bbranch%5D=&PublicationSearch%5Btitl
5. Лепська Н. В. Спін-докторінг як технологія інформаційного протиборства сучасних автократій та демократій. *Науковий журнал «Politicus»*. 2023. № 2. С. 45-49. URL: http://politicus.od.ua/2_2023/6.pdf
6. Лепська Н.В. Баланс сил у геополітичному вимірі світоустрою. *Гілея: науковий вісник*. 2019. № Вип. 143 (3). С. 49-53. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=gileya_2019_142\(3\)_12](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=gileya_2019_142(3)_12)
7. Лепська Н. В., Лепський М. А., Кудінов І. О., Яцина Ю. О. The Isolationist Pathology of Sovereignism (Three Historical Cases for Analysis). *WISDOM*. 2021. № 3 (19). С. 151 - 162. URL: <https://www.wisdomperiodical.com/index.php/wisdom/article/view/487>.
8. Лепська Н. В. Структура та типологія сучасного геополітичного простору. *«Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» «Політологія. Соціологія. Право»*. 2017. № 1/2. С. 59-64. URL: <http://socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2017/1-2/11.pdf>.
9. Літвін Л. Сучасні геополітичні концепції: висновки для України. *Політичне життя*. 2019. №4. URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7689>
10. Мазуренко І. Геополітичні характеристики як форма реалізації геополітики // *Збірник наукових праць центру воєнно-стратегічних досліджень*

Національного університету оборони України. 2019. № 2 (66). URL: <http://znp-cvds.nuou.org.ua/article/view/194483/195066>

11. Україна в Європі: тектонічний зсув світової геополітики URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3514375-ukraina-v-evropi-tektonicnij-zsuv-svitovoi-geopolitiki.html>
12. Шульга М. Дещо про зближення понять “геополітика” та “стратегія” в геополітичній думці сучасної Росії. *Наукові записки*. 2028. №7. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/shulha_deshcho.pdf